

Οι σχέσεις φύσης – κοινωνίας και η σημασία τους για την ανάπτυξη της υπαίθρου

ΕΡΑΣΜΙΑ ΚΑΣΤΑΝΙΔΗ e.kastanidi@hcmr.gr
Ερευνήτρια επί συμβάσει Ινστιτούτο Ωκεανογραφίας, ΕΛΚΕΘΕ

Εισαγωγή

- Παραδοσιακά οι σχέσεις φύσης – κοινωνίας μελετώνται από διαφορετικές επιστήμες **έχοντας 2 αντίθετες αφετηρίες**
 - Την κοινωνία και τις επιπτώσεις των δραστηριοτήτων της στο περιβάλλον
 - Το φυσικό περιβάλλον και τις επιρροές του στους ανθρώπους και τη δομή των κοινωνιών
- Με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης έγινε εισαγωγή στην αναγκη παράλληλων ή συνθετικών μελετών του **τρίπτυχου Περιβάλλον – Κοινωνία – Οικονομία**
- Η βιώσιμη ανάπτυξη εστιάζει στην κάλυψη των αναγκών και το περιβάλλον συμμετέχει ως πάροχος φυσικών πόρων ή αποδέκτης απορριμάτων

Εισαγωγή

- Τα τελευταία χρόνια έχει γίνει μια σημαντική στροφή με την υιοθέτηση ολοκληρωμένων **συστημικών προσεγγίσεων** οι οποίες προσεγγίζουν περιβάλλον (πόρους και γη) και ανθρώπους μέσα από τις αλληλοεξαρτώμενες και εξελικτικές σχέσεις τους.
- Οι περιοχές τις υπαίθρου γίνονται αντιληπτές ως **κοινωνικά συστήματα ενσωματωμένα στο οικολογικό τους περιβάλλον**, των οποίων η επιβίωση εξαρτάται μεταξύ άλλων από τις σχέσεις αλληλεπίδρασης με το οικοσύστημα
- Σε αυτό το πλαίσιο η **βιώσιμη ανάπτυξη δεν αποτελεί στόχο αλλά διαδικασία** που αφορά τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι **αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον και δημιουργούν συνθήκες που επιτρέπουν την διατήρηση ή τη βελτίωση της ποιότητας ζωής**. Ταυτόχρονα μέσα από αυτή τη διαδικασία περιβάλλον και κοινωνία μπορούν να συνεχίζουν να λειτουργούν διατηρώντας τη δυνατότητα προσαρμογών και αλλαγών.

Εισαγωγή

- Παράλληλα υπάρχει και ένας **διττός λόγος** σύμφωνα με τον οποίο το φυσικό περιβάλλον χρήζει **προστασίας** αλλά ταυτόχρονα αποτελεί και χώρο **ανάπτυξης και οικονομικής μεγένθυσης**
- Σε αγροτικές περιοχές αυτό το **δίπολο** εμφανίζεται μέσα από τους στόχους της **ΚΑΠ** από τη μία και από την άλλη **τη Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα** και τους στόχους για μείωση της ρύπανσης.
- Αυτό το δίπολο δεν είναι το μόνο που επηρεάζει τις περιοχές τις υπαίθρου όσον αφορά τους στόχους και τις κατευθύνσεις για αλλαγή – όπως αυτές προωθούνται κυρίως μέσα από τις διαφορετικές πολιτικές ανάπτυξης.

Πολιτικές Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου/Υπαίθρου

- Από την αρχή της ίδρυσής της, η Κοινή Αγροτική Πολιτική της ΕΕ έχει ευνοήσει την αύξηση της παραγωγικότητας των γεωργικών συστημάτων για τη στήριξη των αυξανόμενων αναγκών του πληθυσμού, καθώς και ένα βιώσιμο εισόδημα για τους αγρότες.
- Η εντατικοποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων σε συνδυασμό με την εγκατάλειψη των παραδοσιακών πρακτικών διαχείρισης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων προσαρμοσμένες στις τοπικές κλιματικές και γεωμορφολογικές συνθήκες προκαλεί σοβαρή πίεση στους εδαφικούς και υδάτινους πόρους και σε όλη τη λεκάνη της Μεσογείου.
- Παρόλο που η Κοινή Αγροτική Πολιτική έχει προσαρμοστεί στο αυξανόμενο ενδιαφέρον για τα περιβαλλοντικά προβλήματα, η μεσογειακή εφαρμογή των πολιτικών γεωργικής και αγροτικής ανάπτυξης συνέχισε να δίνει έμφαση στην παραγωγική διάσταση της γεωργίας εις βάρος άλλων πιο περιβαλλοντικών προσεγγίσεων.

Από την ΚΑΠ στην Πράσινη συμφωνία

- Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και η στρατηγική της “Farm to fork”, όπως και οι Στρατηγικές για τη βιοποικιλότητα και το έδαφος, παρέχουν σαφείς στόχους πολιτικής για την αποσυμφόρηση των συστημάτων παραγωγής και τη μείωση του αποτυπώματος της γεωργίας στο περιβάλλον.
- Από τη δημοσίευσή τους το 2019 και το 2020, αντίστοιχα, υπήρξε σημαντική αλλαγή στο λόγο που υποστηρίζει την αναγέννηση και την επαναχρησιμοποίηση των προϊόντων στο πλαίσιο της κυκλικής οικονομίας και την αύξηση της στήριξης σε γεωργικές πρακτικές που προστατεύουν και υποστηρίζουν τις υπηρεσίες του οικοσυστήματος

-

Εισαγωγή

Οι Shucksmith και Brown (2016) αναγνωρίζουν 6 ερμηνευτικές αφηγήσεις

- **Αγροτο-κεντρικό αφήγημα** (Κοινή Αγροτική Πολιτική)
- **Αφήγημα σύνδεσης πόλης – υπαίθρου** (Περιφερειακή ανάπτυξη και πολιτικές)
- **Αφήγημα ανταγωνιστικής οικονομίας** (Έμφαση στην ανάγκη καινοτομίας)
- **Αφήγημα οπισθοδρομικών και εγκαταλειμμένων χώρων** (Υποβαθμισμένα τοπία και εγκατάλειψη γης - μικρή εξελικτική ικανότητα)
- **Η οικονομία των ανέσεων** (τουρισμός και εμπορευματοποίηση φυσικού περιβάλλοντος)
- **Το αφήγημα των αλληλεπιδράσεων φύσης – κοινωνίας** (Οι τοπικές οικονομίες ενσωματωμένες στο φυσικό τους περιβάλλον)

“ This improvin' of rural life is wonderful. . . . Now, the children 'll be able to study till all of the night for the Civil Service.”

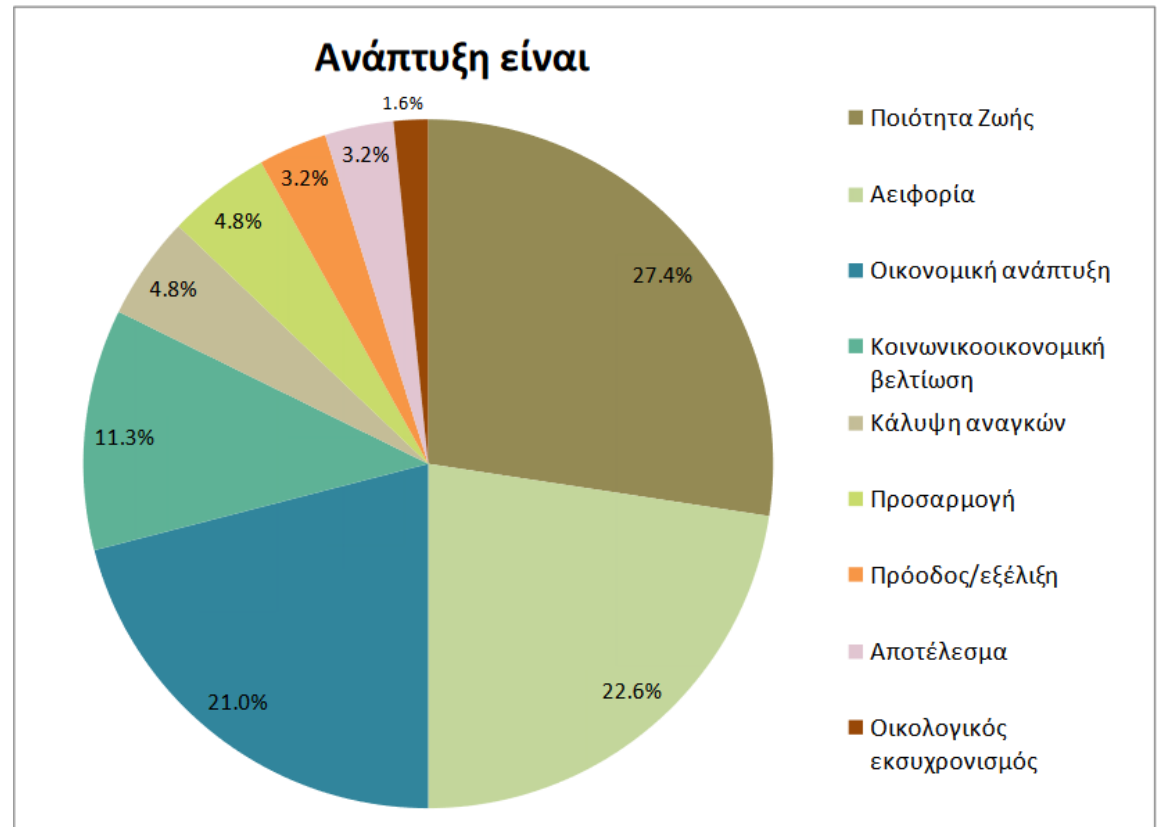
Εισαγωγή

Ανάπτυξη είναι...

Θεσμικές αλλαγές που επιτρέπουν βελτίωση της ποιότητας ζωής των ανθρώπων (χωρίς να μεγιστοποιούν τα οφέλη για την σημερινή γενιά, περιορίζοντας ταυτόχρονα τις ευκαιρίες τις επόμενες γενιές)

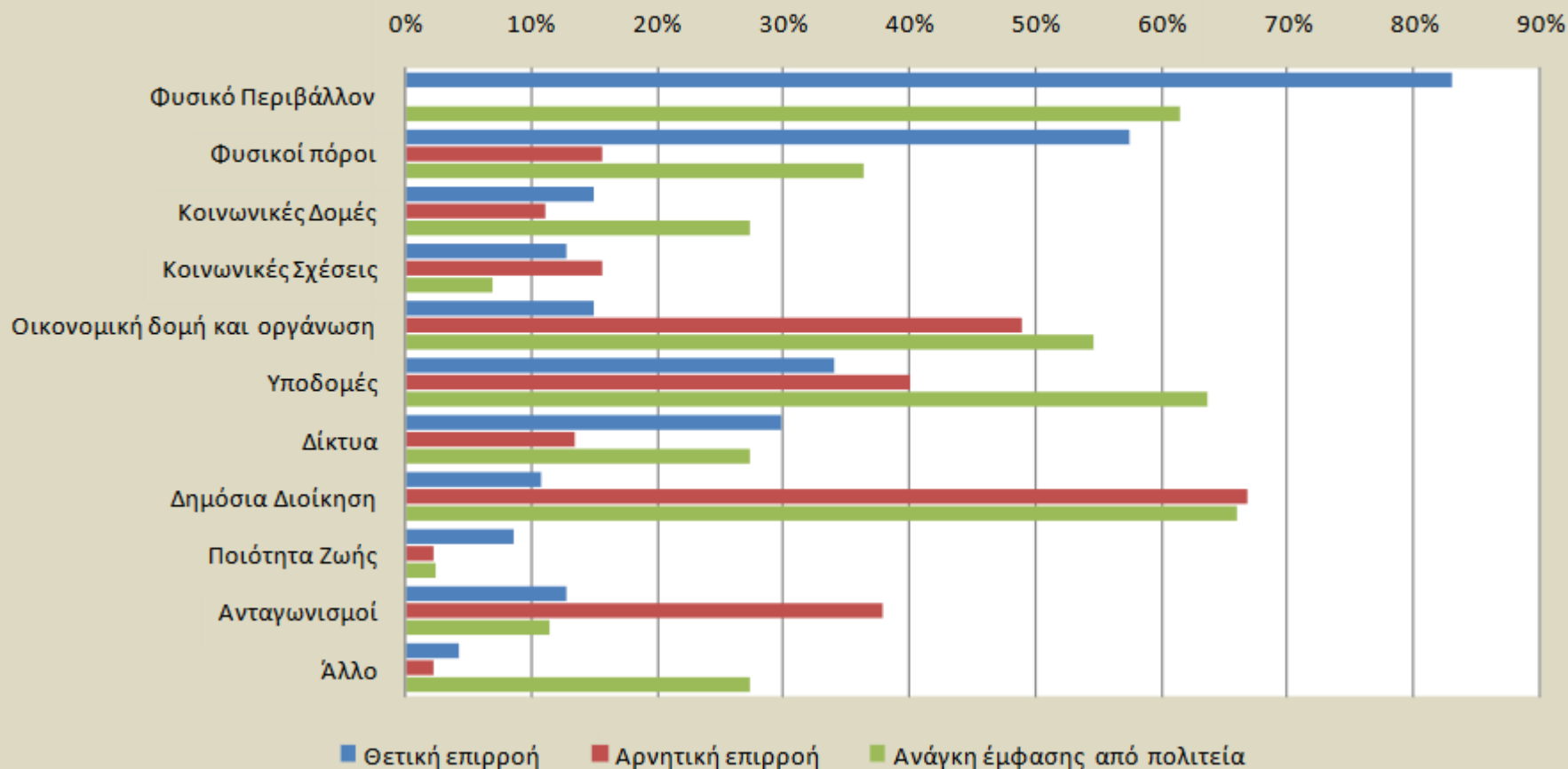
Ερμηνεύεται μονοδιάστατα ή σύνθετα με θετικό ή και αρνητικό πρόσημο που μπορεί να αποτελεί ατομική ή θεσμική ευθύνη

Παράγοντες επιρροής βιωσιμότητας

Παράγοντες επιρροής βιωσιμότητας

Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης

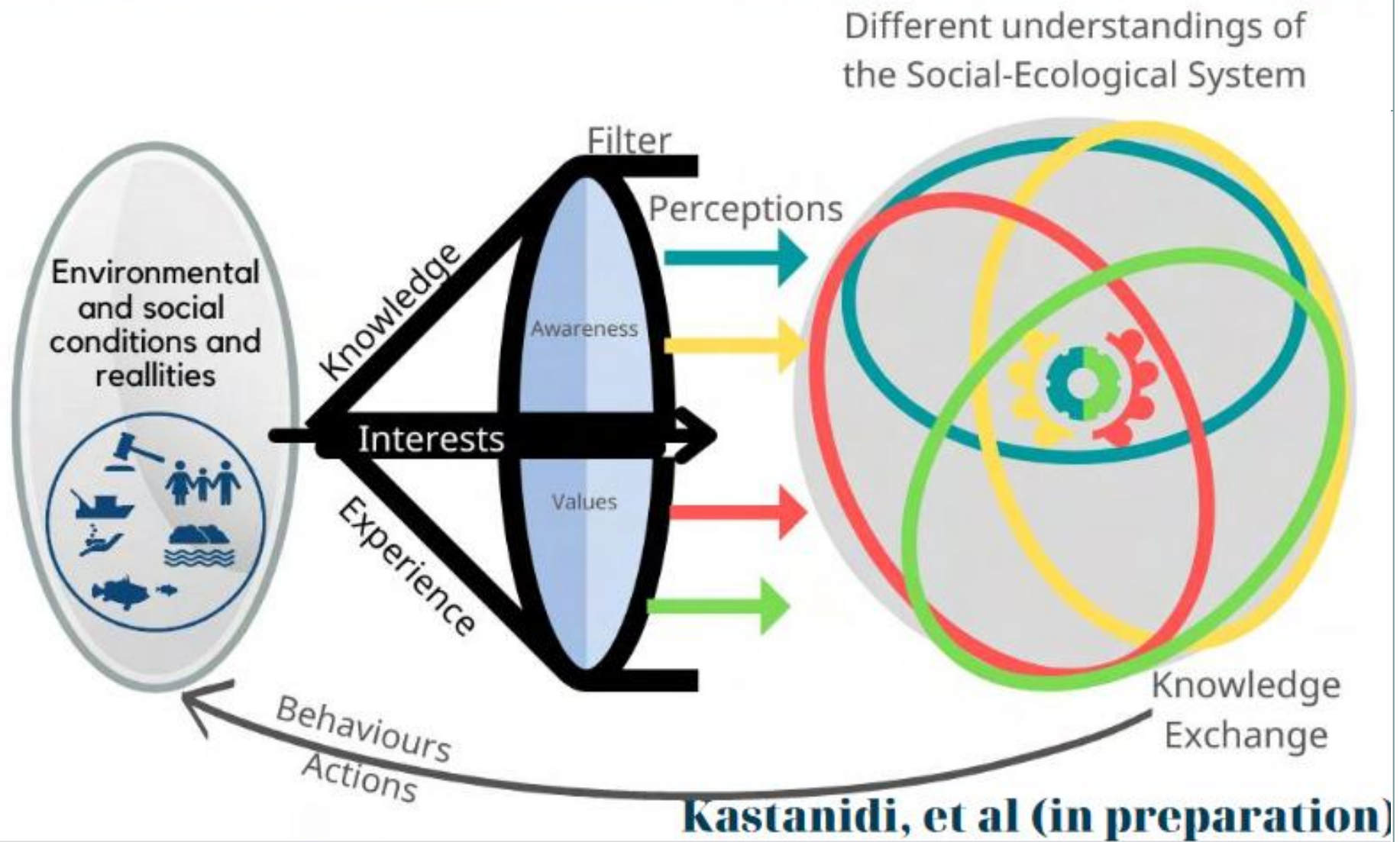
SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

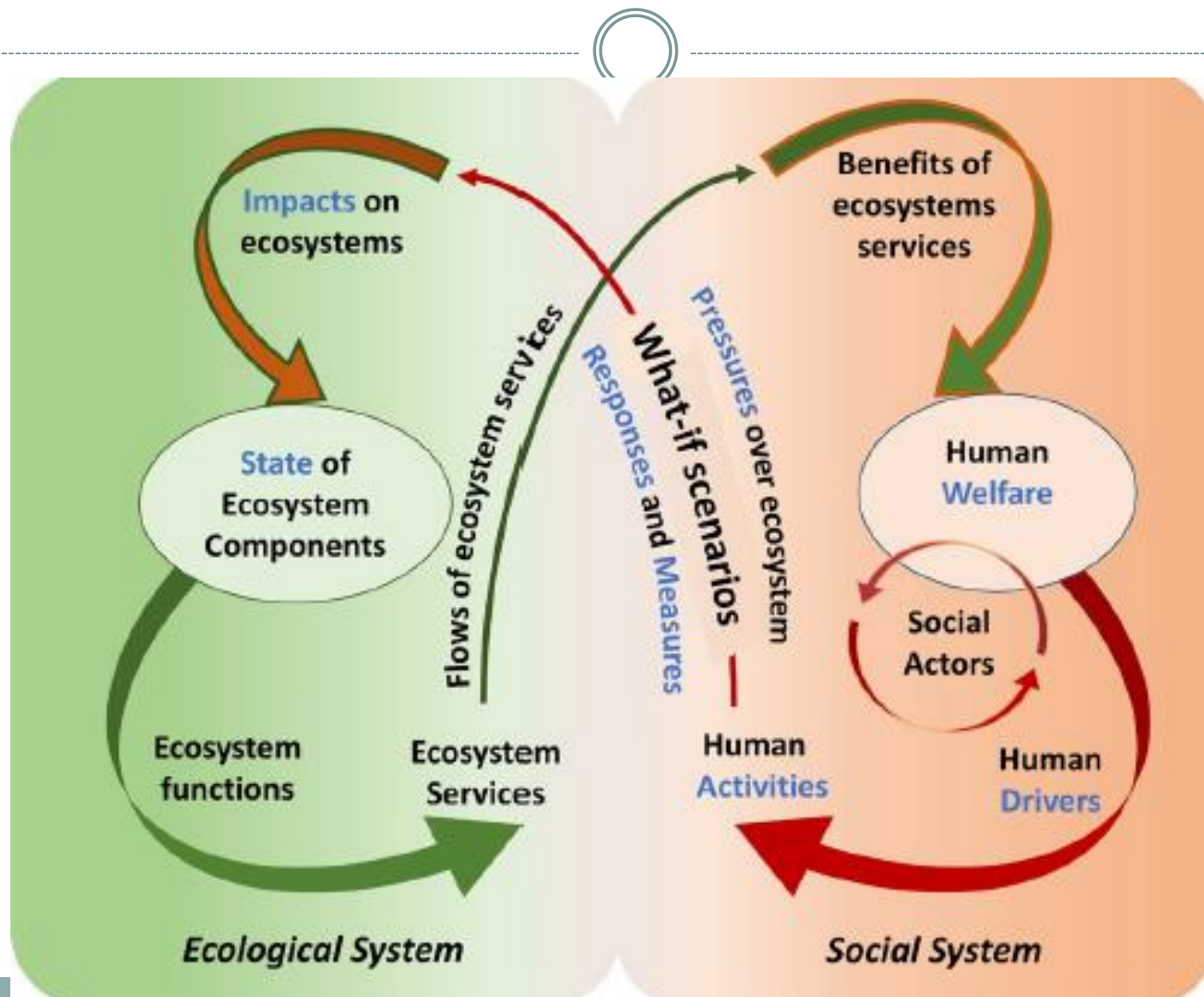

Εισαγωγή

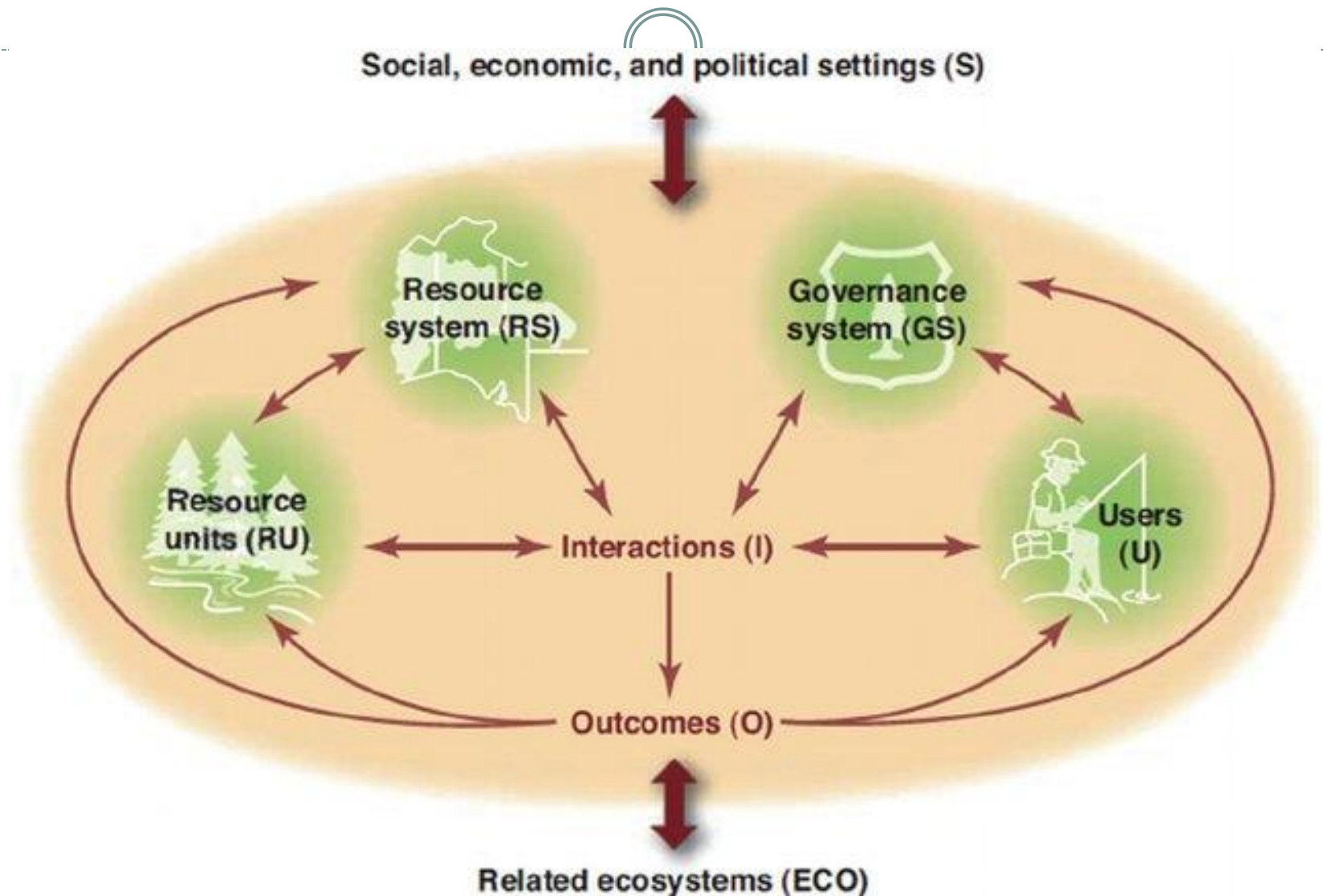
Τα 5 Κεφάλαια

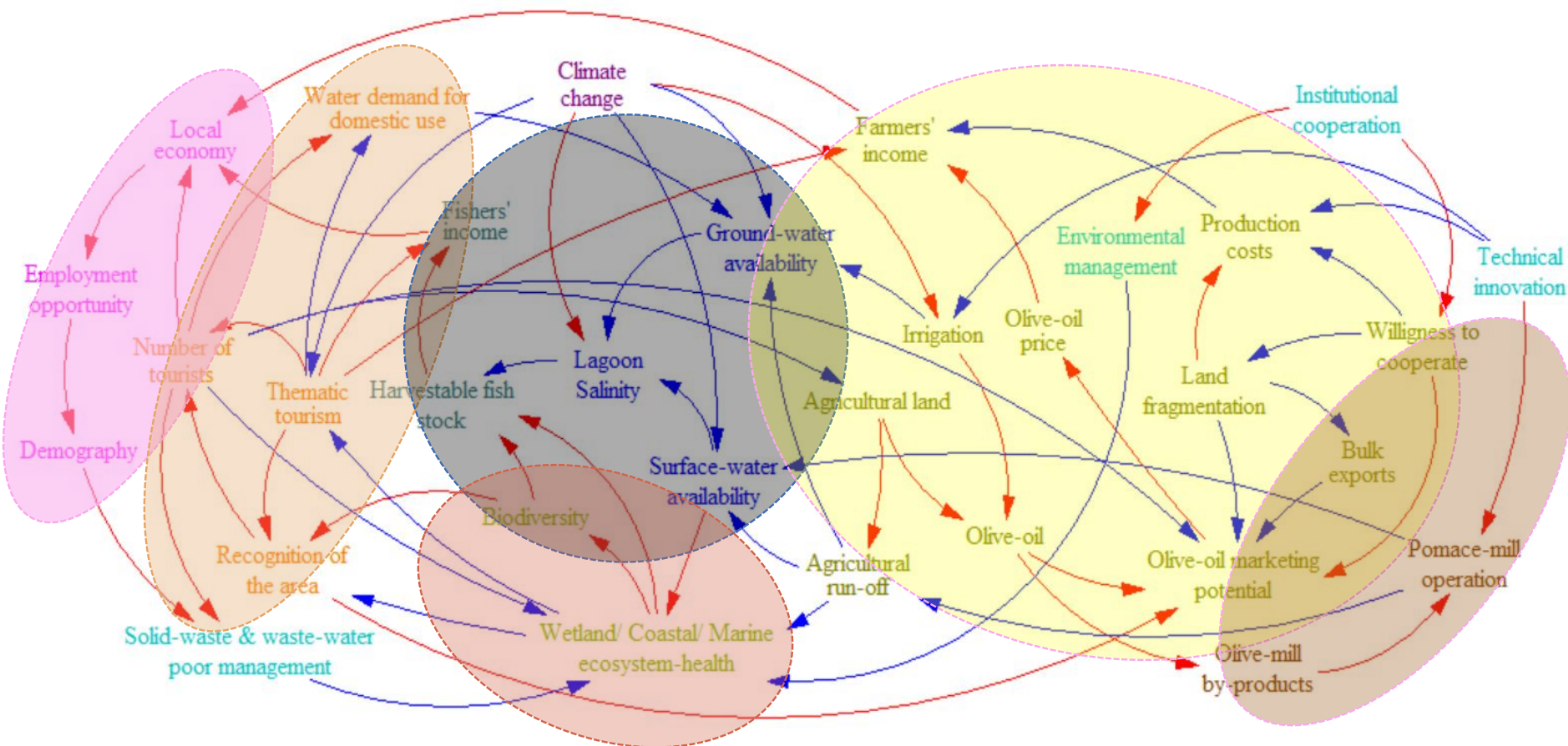

Αγροτικά Κοινωνικά Οικολογικά Συστήματα

ΝΔ Μεσσηνία - Γιάλοβα

Pink: components linked to population; **Orange:** components linked to tourism; **Blue:** components linked to water resources; **Light green:** components linked to the environment; **Dark yellow:** components linked to agriculture; **Brown:** components linked to local industry; **Dark teal:** components linked to fishing; **Teal:** components linked to institutions and innovation; **Purple:** for climate change.

Maneas, Kastanidi et al

Περιγραφή της περιοχής μελέτης

Χαρακτηριστικό παράδειγμα Αγροτικού Κοινωνικού – Οικολογικού Συστήματος στην Ανατολική Μεσόγειο

General characteristics

- Forest/ shrubs: 17,9%
- Cultivations: 77,5%
- Olives: 81,7%
- Wetland/: 1,8 %
- Beaches: 0,5 %

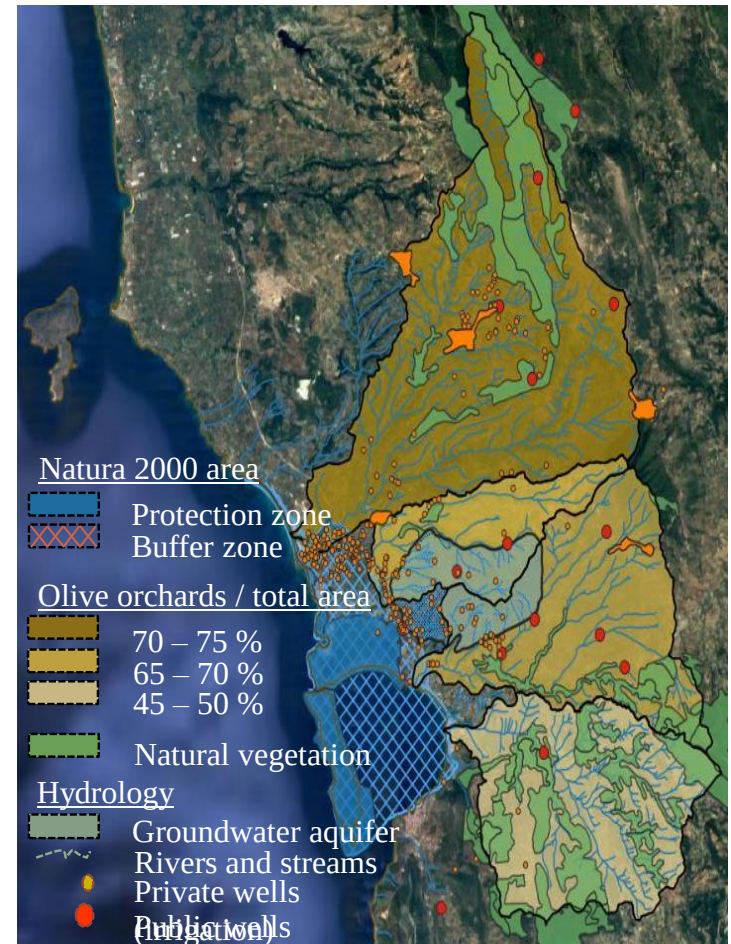
Population (2011) around 10000 inhabitants

Main activities (2011)

- Primary sector (olive-oil farmers): 45 %
- Secondary sector (olive-oil production): 13 %
- Tertiary sector: 32 %
- Tourism: 9%
- Unemployment: 10 %

Supplementary information

- Mean annual olive-oil production: 1100 lt/ hectare
- Beds' availability (2020): 4000
- Fish production (lagoon): 7 tn/year
- Olive-mills: 39 (15 three-phase)
- Private wells: 250 (minimum)

Η διαδικασία κατανόησης του συστήματος

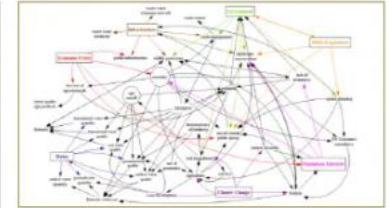
Engaging Local and Regional Business Entrepreneurs,
Administrations, Stakeholders, and Scientific Experts in a Multi-
actor process for Knowledge Exchange

70
stakeholders

6
sectoral workshops

Agriculture
Fishing
Local industry
Tourism
Local & regional
administration
Institutions & NGOs

Sectoral mind maps capturing the land-sea
interactions as perceived by participants

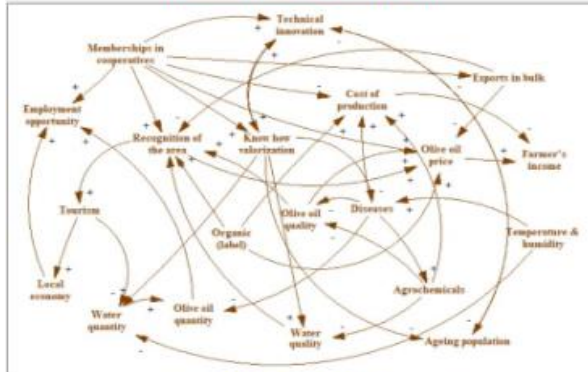
Scientific knowledge and data collection

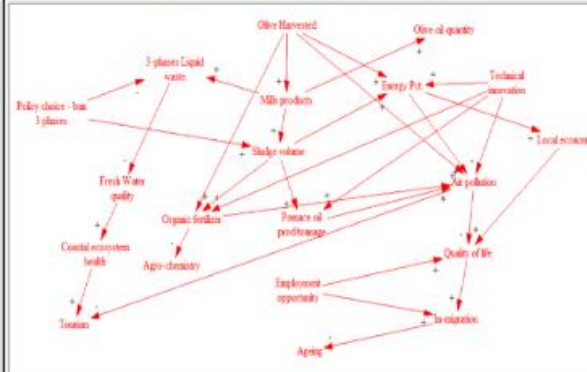
6 διαφορετικές περιγραφές – Mental Models

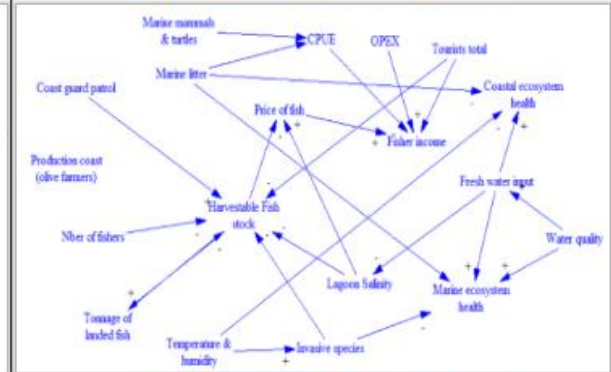
**TE1. Τομέας Γεωργίας
(Καλλιέργεια & Παραγωγή)**

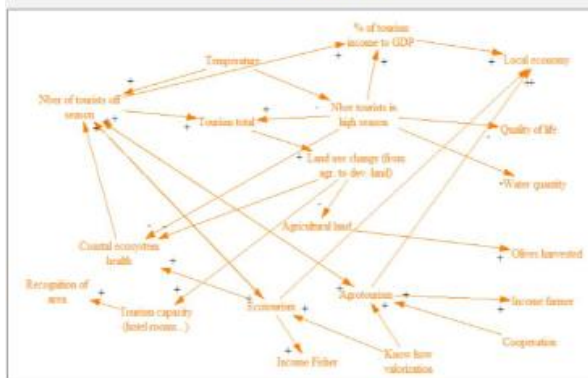
**TE2. Τομέας Γεωργίας
(Μεταποίηση & τοπική βιομηχανία)**

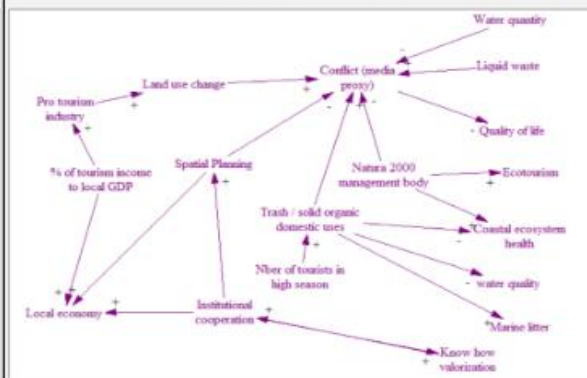
**TE3. Αλιεία
(Παράκτια και Μεταβατικά ύδατα)**

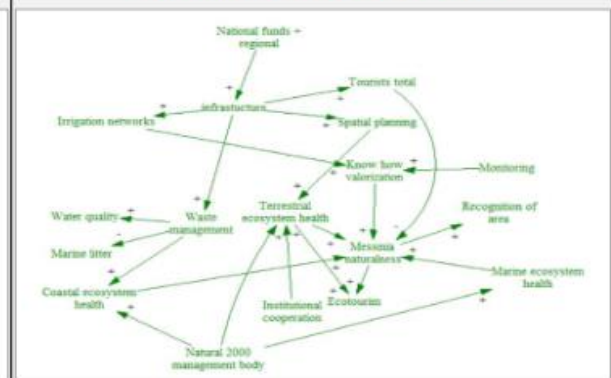
TE4. Τουρισμός

TE5. Δημόσια Διοίκηση

TE6. Επιστημονικά Ιδρύματα & ΜΚΟ

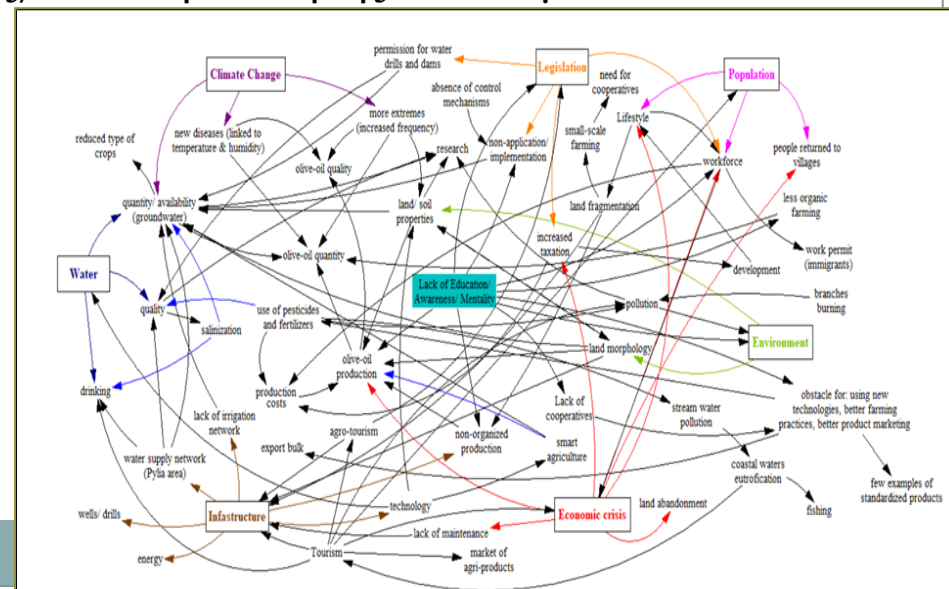
Problems & challenges

Linked to natural resources:

- ✓ Υποβάθμιση της ποιότητας των υπόγειων και επιφανειακών υδάτων (αγροχημικά)
- ✓ Άρδευση με βάση τα υπόγεια ύδατα -> πίεση στους υπόγειους υδάτινους πόρους (καμία παρακολούθηση των υδάτινων πόρων)
- ✓ Διαχείριση της γης -> διάβρωση του εδάφους, λιγότερη βιοποικιλότητα
- ✓ Έλλειψη συνεργασίας, έλλειψη εκπαίδευσης/ευαισθητοποίησης στον τομέα
- ✓ Κλιματική αλλαγή -> αύξηση των αναγκών άρδευσης

Linked to business:

- ✓ Κατακερματισμός της γης/κατάργηση των μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων λόγω της οικονομικής κρίσης
- ✓ Έλλειψη συνεργασίας, έλλειψη εκπαίδευσης/ευαισθητοποίησης στον τομέα
- ✓ Μεγάλο ποσοστό της παραγωγής λαδιού εξάγεται χύμα
- ✓ Κλιματική αλλαγή -> νέες ασθένειες, ακραία φαινόμενα
- ✓ Γεωργία μερικής απασχόλησης
- ✓ Γήρανση του πληθυσμού των αγροτών,
- ✓ Εργατικό δυναμικό -> κόστος παραγωγής

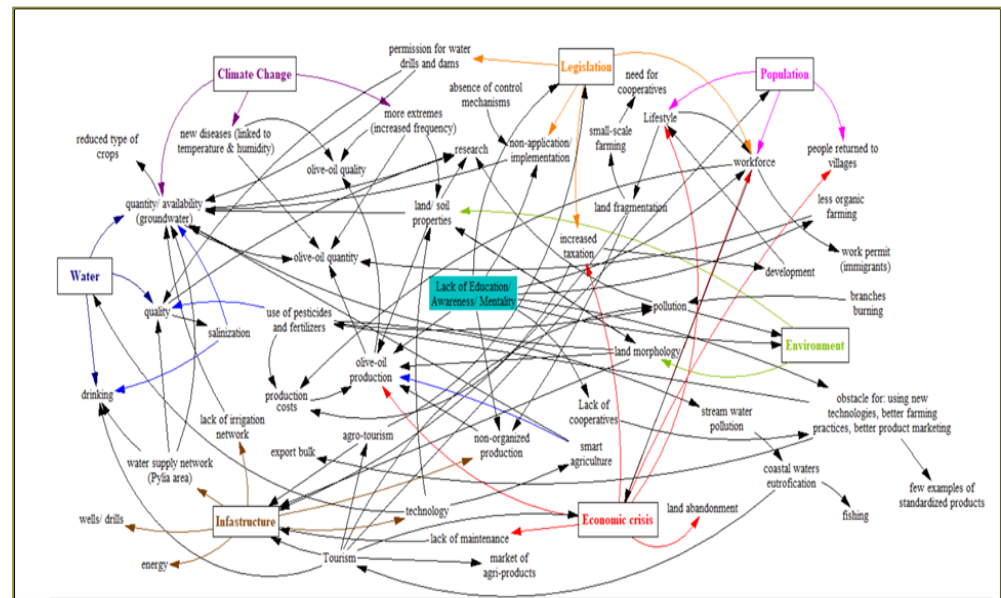

Opportunities for regional development

- Επένδυση στον αγροτουρισμό/σύνδεση της γεωργίας με τον τουρισμό
- Επένδυση στην ποιότητα και την αυθεντικότητα - branding και μάρκετινγκ
- Καινοτομία στη γεωργία - Αύξηση της παρακολούθησης/ Έξυπνη γεωργία -> προσέλκυση νέων γενεών

Obstacles

- ✓ Έλλειψη αρδευτικού δικτύου -> περιορισμός για την καλλιέργεια καινοτόμων καλλιεργειών
- ✓ Κατακερματισμός της γης / Έλλειψη συνεργασίας, -> περιορισμός για το branding/marketing
- ✓ Γήρανση του πληθυσμού -> περιορισμός στις νέες τεχνολογίες & στον Αγροτουρισμό
- ✓ Νομοθεσία (αυξημένη φορολογία)

Olive-oil & Pomace-oil mills

Problems & challenges

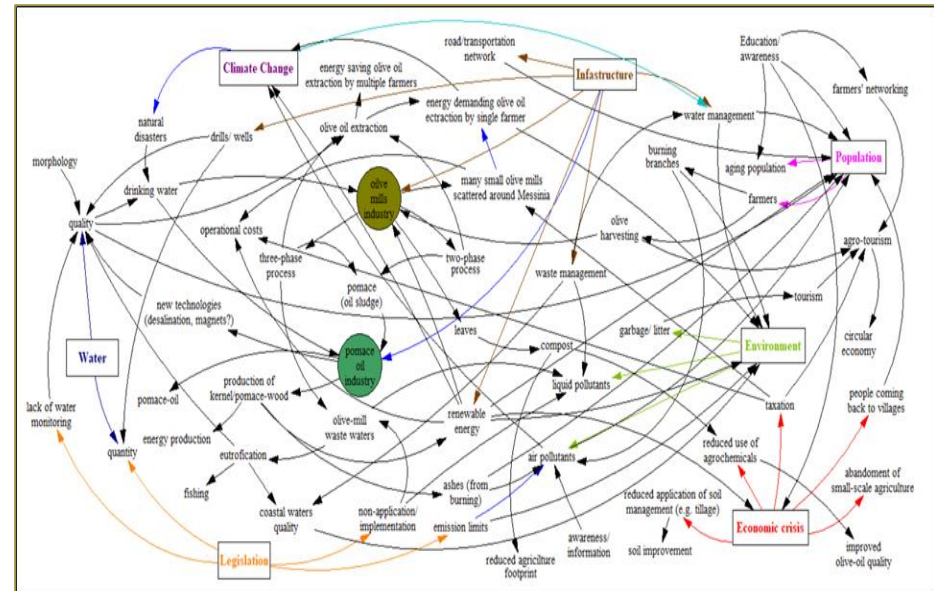
- Καμία ή ανεπαρκής εφαρμογή της νομοθεσίας
- Διάθεση αποβλήτων σε ποτάμια
- Μεγάλος αριθμός ελαιοτριβείων στην περιοχή

Opportunities for regional development

- ✓ Επενδύσεις σε νέα τεχνολογικά προηγμένα ελαιοτριβεία
- ✓ Μείωση του αριθμού των ελαιοτριβείων -> μοντέλο εξαγωγής με εξοικονόμηση ενέργειας
- ✓ Δυνατότητες για καινοτόμες επιχειρηματικές ευκαιρίες, που θα οδηγήσουν σε ένα μοντέλο κυκλικής οικονομίας προς όφελος της βιομηχανίας και των αγροτών, το οποίο θα μπορούσε να είναι ευνοϊκό για το περιβάλλον.

Obstacles

- ✓ Αντίληψη των γεωργών
- ✓ Νομοθεσία
- ✓ Έλλειψη δικτύου μεταφορών
- ✓ Αυξημένη φορολογία

Problems & challenges

Linked to fishing in transitional waters resources:

- ✓ Έλλειψη διαχείρισης υδάτινων πόρων
- ✓ Αύξηση της αλατότητας του νερού που συνδέεται με την ποιότητα/ποσότητα/απώλεια ψαριών
- ✓ Τα αγροχημικά και τα υποπροϊόντα του τομέα του ελαιολάδου έχουν επιπτώσεις στην ποιότητα των υδάτων.

Linked to fishing in coastal waters

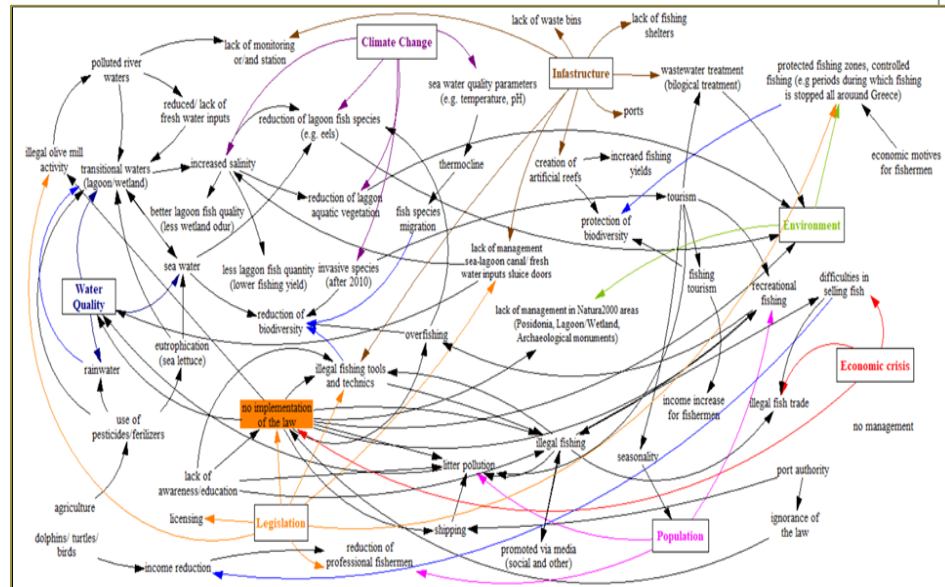
- ✓ Τα αγροχημικά και τα υποπροϊόντα του τομέα του ελαιολάδου έχουν επιπτώσεις στην ποιότητα των υδάτων
- ✓ Ιχθυαποθέματα
- ✓ Αγορά/εμπόριο ψαριών
- ✓ Παράνομη και ερασιτεχνική αλιεία

Opportunities for regional development

- Δημιουργία τεχνητών υφάλων
- Ζώνες για προστατευόμενη ή/και ελεγχόμενη αλιευτική δραστηριότητα
- Προώθηση του καταδυτικού/αλιευτικού τουρισμού και δημιουργία χώρου για ελεγχόμενη ερασιτεχνική αλιεία

Obstacles

- ✓ Επικαλύψεις και κενά στη νομοθεσία
- ✓ Έλλειψη υποδομών
- ✓ Έλλειψη διαχείρισης στις προστατευόμενες περιοχές

Problems & challenges

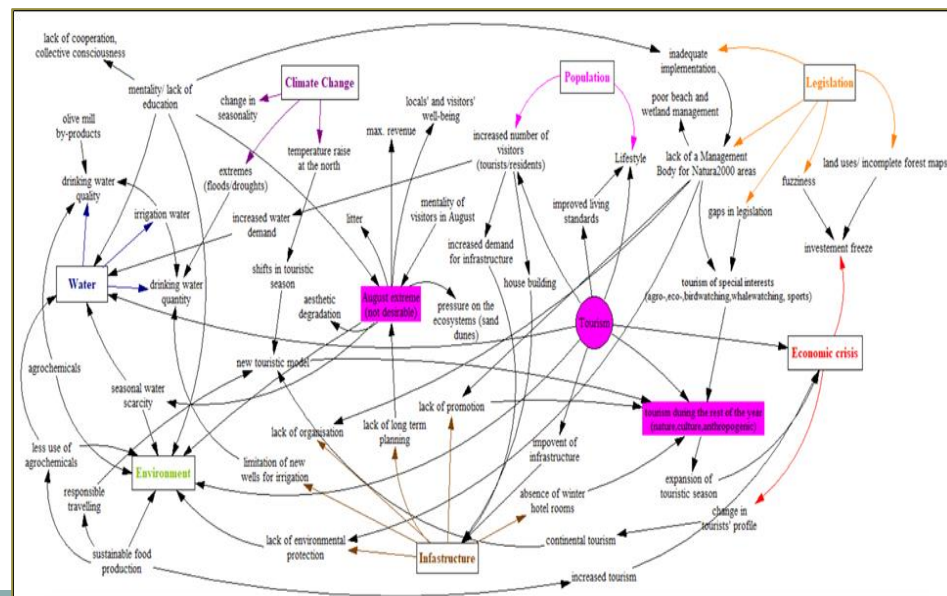
- ✓ Το "ακραίο σημείο του Αυγούστου", τουρίστες με περιορισμένο σεβασμό στο περιβάλλον, τη χρήση των υδάτινων πόρων και την τοπική κοινωνία.
- ✓ Τα ζητήματα νερού αναδύονται κατά την υψηλή περίοδο λόγω της μεγάλης ζήτησης από διάφορους τομείς (κυρίως αγρότες και τουρίστες).
- ✓ Η κλιματική αλλαγή οδηγεί σε αλλαγές στην εποχικότητα των τουριστικών αφίξεων

Opportunities for regional development

- ✓ Ο θεματικός τουρισμός (οικολογικός, αγροτικός, αλιευτικός, καταδυτικός κ.λπ.) και η διαχείριση των κοντινών περιοχών Natura 2000 θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην επέκταση του τουρισμού εκτός της περιόδου αιχμής και να ενισχύσουν την τοπική οικονομία.

Obstacles

- ✓ Έλλειψη υποδομών για τη στήριξη του τουρισμού κατά τη χαμηλή περίοδο
- ✓ Έλλειψη εκπαίδευσης/ευαισθητοποίησης και συνεργασίας μεταξύ των ντόπιων
- ✓ Έλλειψη συλλογικής συνείδησης

Administration/ Local governance

Problems & challenges

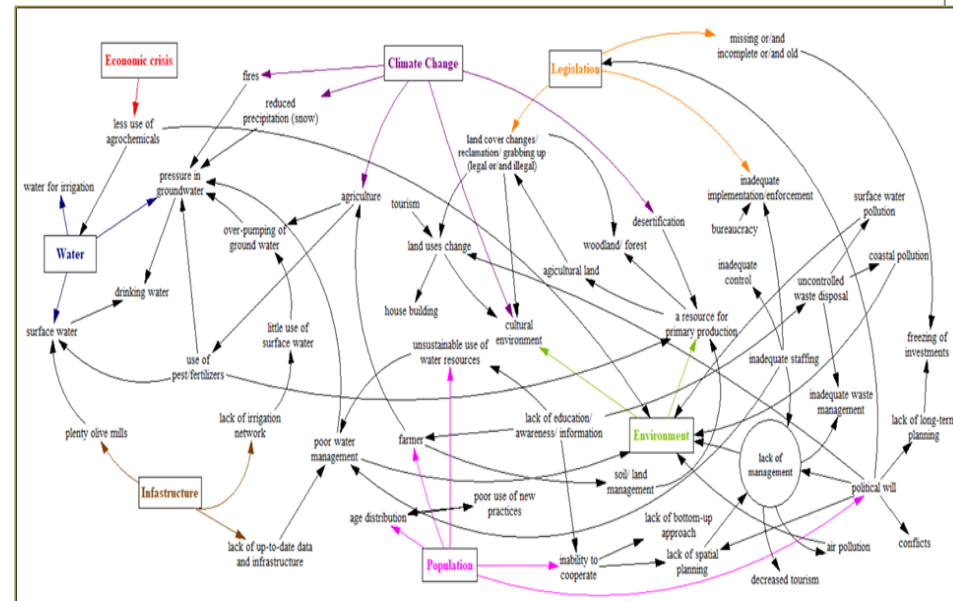
- ✓ Πλήρης έλλειψη συνεργασίας μεταξύ κάθε διοικητικής μονάδας για κάθε είδους ζήτημα
- ✓ Έλλειψη στρατηγικής προσέγγισης και σχεδιασμού στην περιοχή της Μεσσηνίας
- ✓ Οι νόμοι είναι πάρα πολλοί και πολλές φορές αντίθετοι μεταξύ τους
- ✓ Μερικές φορές οι αρχές δεν γνωρίζουν ποιους νόμους πρέπει να ακολουθήσουν
- ✓ Διαφορετικές αρχές εμπλέκονται σε όλα τα θέματα λίγο πολύ

Opportunities for regional development

- Ανάγκη καλύτερου οράματος καθώς και συνεργασίας μεταξύ τους

Obstacles

- Έλλειψη εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης
- Η έλλειψη εποικοδομητικής συνεργασίας στο πλαίσιο της τοπικής διακυβέρνησης καθιστά εξαιρετικά δύσκολη (και χρονοβόρα) την επιβολή του νόμου

Institutions & NGOs, Environment

Problems & challenges

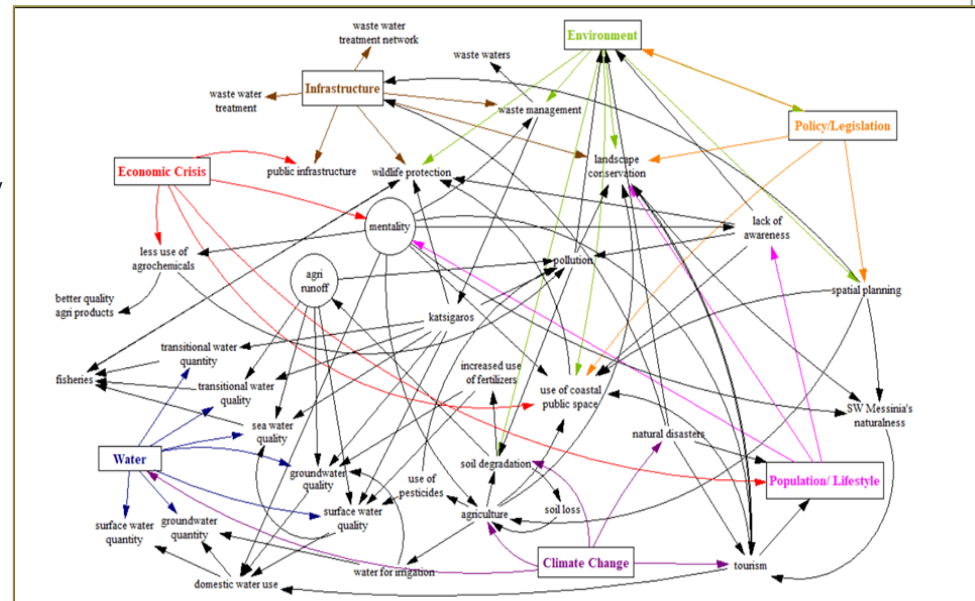
- ✓ Τα υδατικά προβλήματα συνδέονται με την απορροή από τη γεωργία, τη χρήση αγροχημικών, τα υποπροϊόντα της βιομηχανίας ελαιολάδου και την κλιματική αλλαγή.
- ✓ Η χρήση του νερού συνδέθηκε με τη νοοτροπία/εκπαίδευση/ευαισθητοποίηση του πληθυσμού γενικά.
- ✓ Διατήρηση του τοπίου, προστασία της άγριας ζωής, χρήση του παράκτιου δημόσιου χώρου, χωροταξικός σχεδιασμός και διαχείριση αποβλήτων

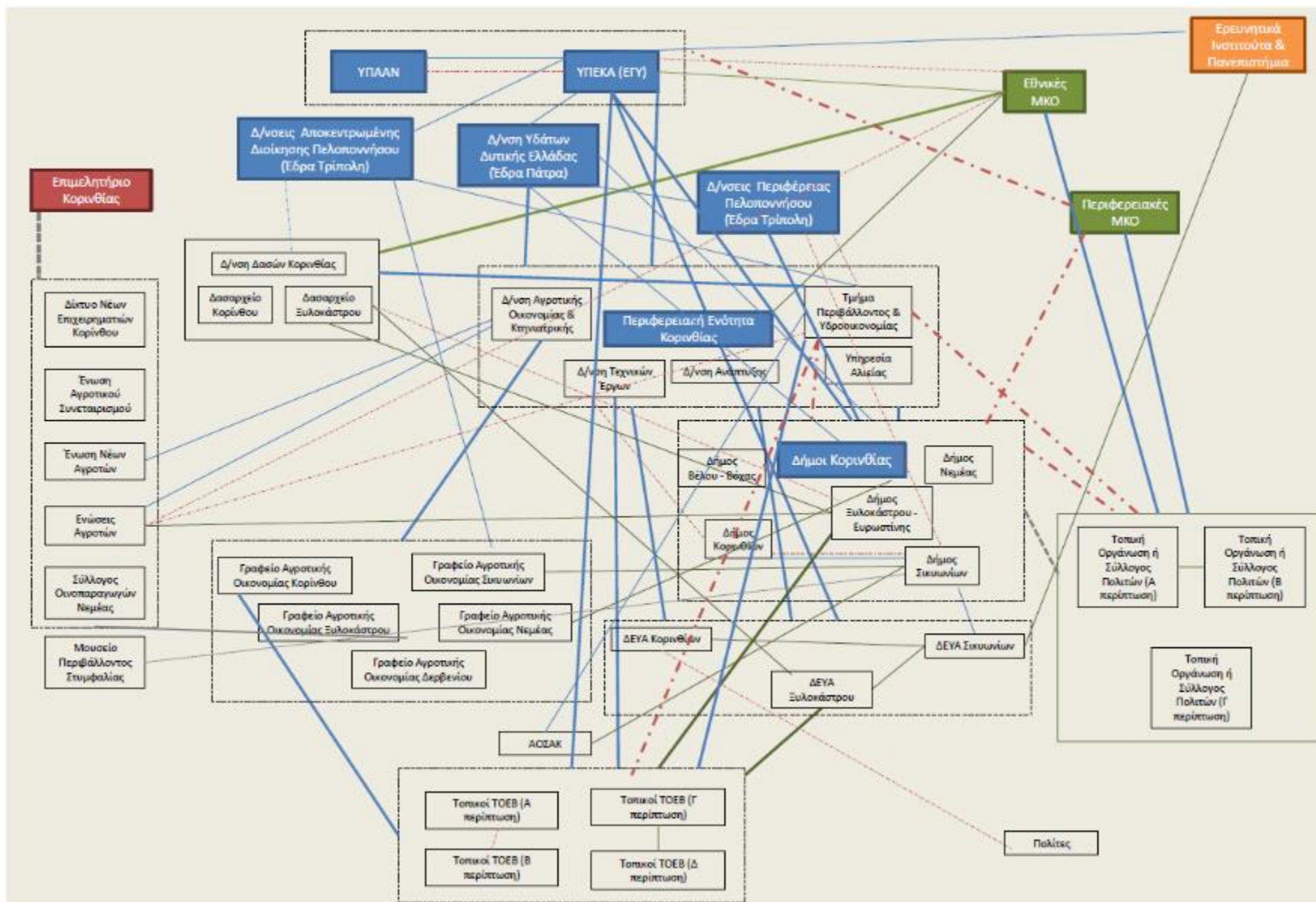
Opportunities for regional development

- ✓ Η φυσικότητα της ΝΔ Μεσσηνίας ως μοναδικό χαρακτηριστικό της περιοχής, που προσελκύει τουρίστες

Obstacles

- ✓ Κενά στην πολιτική/νομοθεσία, κακή διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών
- ✓ Έλλειψη υποδομών και έλλειψη εκπαίδευσης/ νοοτροπίας/ ευαισθητοποίησης του τοπικού πληθυσμού

- Τα 2 αφηγήματα που «συνυπάρχουν» και σπρώχνουν το σύστημα προς τις διαφορετικές κατευθύνσεις είναι το **αγροτοκεντρικό αφήγημα** της υπαίθρου για παραγωγή τροφής (γεωργία και αλιεία) και το αφήγημα της υπαίθρου ως χώρος αξιοποίησης για μια **οικονομία των ανέσεων**.
- Και οι δύο όμως κατευθύνσεις ανάπτυξης **βασίζονται πάνω στην παροχή του ίδιου φυσικού πόρου** – ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιείται και αξιοποιείται θα επηρεάζει την εξέλιξη της περιοχής
- Μέσα από τη μελέτη των αλληλεπιδράσεων φύσης κοινωνίας μπορούμε να αντιληφθούμε τις διαφορετικές κατευθύνσεις και να οδηγηθούμε σε προτάσεις πολιτικών που θα ενισχύσουν τη συνύπαρξη.

Συν-Δημιουργία κοινού οράματος

Δημιουργία του σήματος (branding) “**Αειφόρος Μεσσηνία**” που επεκτείνεται σε όλους τους τομείς, τις δραστηριότητες και τα προϊόντα του τόπου

- Εφαρμογή **ολοκληρωμένου μοντέλου στην ελαιοκαλλιέργεια** (εφαρμογή σε επίπεδο λεκανών απορροής) – Ευφυής Γεωργία – Τροποποίηση του μηχανισμού επιδοτήσεων για την υποστήριξη της ολοκληρωμένης ή της βιολογικής γεωργίας
- Προώθηση του **βιώσιμου τουρισμού** και απομάκρυνση από το τουριστικό μοντέλο 3S (Θάλασσα, Άμμος, Ήλιος) – Επέκταση της τουριστικής περιόδου (αγροτουριστική / ελιάς - τουρισμός, οικοτουρισμός, ψάρεμα - κολύμβηση με αναπνευστήρα / καταδύσεις)
- Ενίσχυση της **περιβαλλοντικής διαχείρισης** σε προστατευόμενες και ευαίσθητες περιοχές
- Ενίσχυση της παρακολούθησης (**monitoring**) των φυσικών πόρων (οικοσυστήματα, ύδατα, κλπ.)
- Βελτίωση στη **διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων**

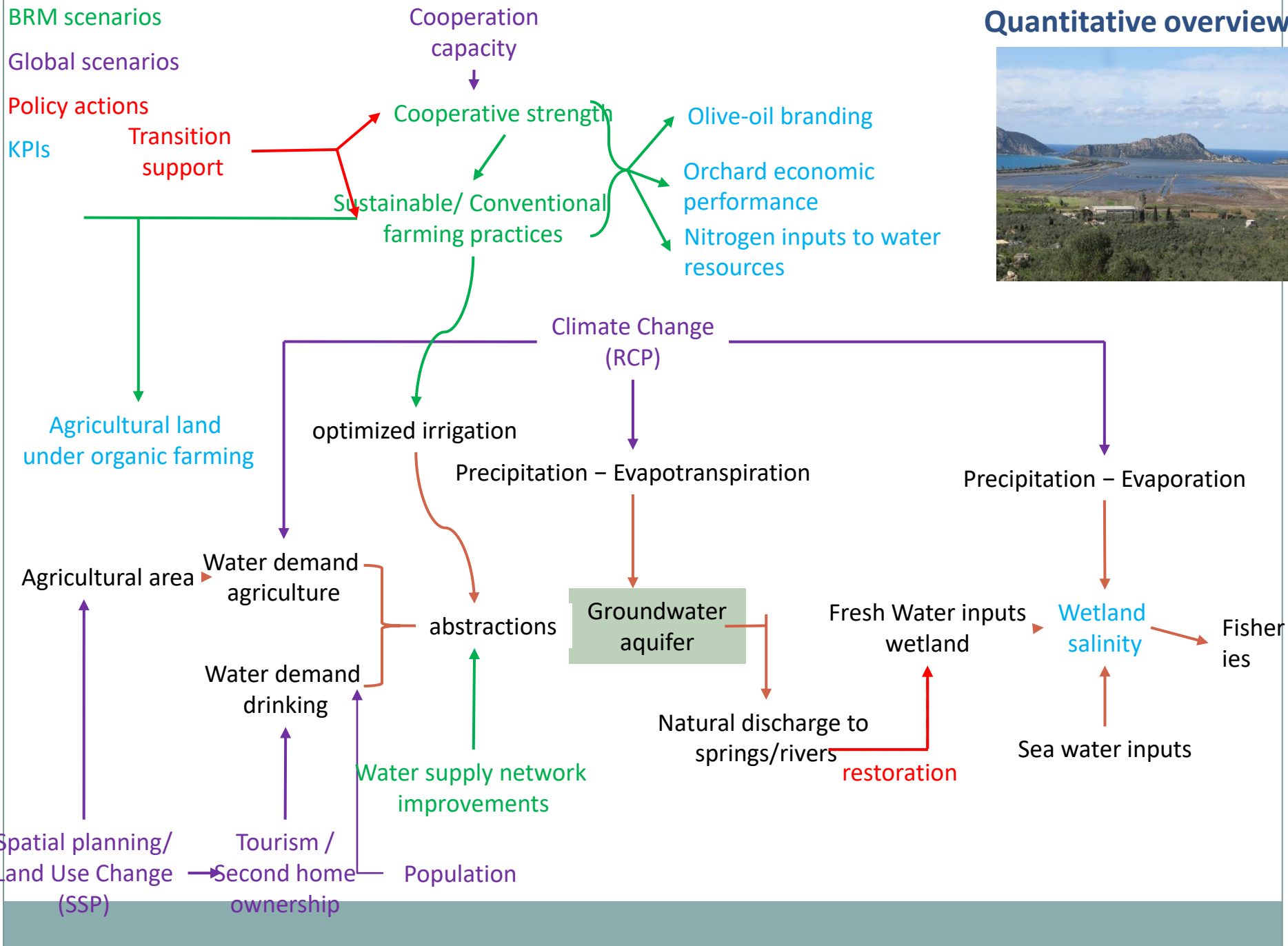
BRM scenarios

Global scenarios

Policy actions

KPIs

Quantitative overview

- Η σύγκρουση (ή συνύπαρξη) των 2 αυτών κατευθύνσεων παρατηρείται συχνά σε παράκτιες αγροτικές περιοχές.
- Η εξάπλωση του αστικού ιστού στον παράκτιο χώρο για χρήση κυρίως δευτερης κατοικίας και ξενοδοχείων (οικονομία των ανέσεων) έχει ονομαστεί ***Coastalisation***
- Αυτό το φαινόμενο έχει ως αποτέλεσμα την μείωση των εκτάσεων των πιο παραγωγικών περιοχών με ταυτόχρονη αύξηση του κόστους της γης
- Μετά την οικονομική κρίση ο τουρισμός αντιμετωπίζεται ως το σωσίβιο της Ελληνικής οικονομίας και στηρίζεται από πληθώρα πολιτικών και δράσεων οι οποίες ενισχύουν τις τουριστικές δραστηριότητες

Συμπεράσματα

- Στο παράδειγμα αυτό η οργάνωση της επικοινωνίας με τους φορείς άφησε χώρο για την ανάπτυξη των διαφορετικών προσεγγίσεων και ήταν χρήσιμη για την ανάπτυξη προσαρμοζόμενων και πολυεπίπεδων δομών διακυβέρνησης
- Η διαδικασία που ακολουθήθηκε ενίσχυσε τη σύνδεσή τους μεταξύ τους, τις οικονομικές τους ευκαιρίες, την οργάνωση, όπου μπορούν να προσδιορίσουν τι είναι σημαντικό για αυτούς
- Η ζωτικότητα των αγροτικών κοινοτήτων παραμένει εξαιρετικά σημαντική για την κοινωνική συνοχή, την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής
- Ενώ η ανάπτυξη της περιοχής με έμφαση στην αλληλεπίδραση φύσης – κοινωνίας εστιάζει στα τοπικά χαρακτηριστικά και περιλαμβάνει επίσης τη λειτουργία, την ικανότητα, την οργάνωση των κοινοτήτων με τέτοιο τρόπο που να ενισχύονται οι συνεργασίες.

Συμπεράσματα

- Παρά το γεγονός ότι ακολουθήθηκε ένα συμμετοχικό μοντέλο που έδωσε τη δυνατότητα σε όλες τις ομάδες να αναπτύξουν χωριστά τα δικά τους ζητήματα οι προτάσεις συνεργασίας ευνοούν κυρίως τις τουριστικές δραστηριότητες.
- Οι άλλοι τομείς περιγράφονται κυρίως ως υποστηρικτικοί των ιδεών και τα οφέλη τους θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν την αύξηση της αγοραστικής αξίας των προϊόντων καθώς και την αύξηση των πιθανών πελατών, καθώς θα προωθούνται τα τοπικά προϊόντα.
- Η έμφαση στον τομέα του τουρισμού είναι επίσης εμφανής στην ιεράρχηση των προτεινόμενων δράσεων.
- Ωστόσο, προτείνεται η διαφοροποίηση των τουριστικών δραστηριοτήτων και όχι η περαιτέρω επέκτασή τους.
- Οι γεωργικές δραστηριότητες είναι σύμφωνες με τη στρατηγική “Green Deal” και “Farm to fork”, η οποία επικεντρώνεται στη βελτίωση των περιβαλλοντικών προτύπων της πρωτογενούς παραγωγής στην γεωργία.

Συμπεράσματα

- Η ενίσχυση του τουρισμού σχετίζεται με:
 - Την αντίληψη ότι ο «Τουρισμός θα μας σώσει»
 - Την αντίληψη ότι ο τουρισμός είναι λιγότερο επιβαρυντικός – ειδικά όταν μιλάμε για εναλλακτικές μορφές τουρισμού
 - Τις ασυμμετρίες ισχύος μεταξύ των συμμετεχόντων καθώς οι φορείς με χαμηλή ισχύ μπορεί, να αγνοηθούν, να παραγκωνιστούν ή να αποκλειστούν από τα κυρίαρχα μέρη, με αποτέλεσμα μια εταιρική σχέση που ωφελεί μόνο ορισμένα ενδιαφερόμενα μέρη, ενώ αποκλείει άλλα.
 - Την έλλειψη ολοκληρωμένου χωρικού σχεδιασμού

- Shucksmith, M., & Brown, D. L. (Eds.). (2016). Routledge international handbook of rural studies (p. 8). London: Routledge.
- Baldwin, C., & van Bommel, S. (Eds.). (2023). Rural Development for Sustainable Social-ecological Systems: Putting Communities First. Springer Nature.
- Tiller, Rachel Gjelsvik, et al. "Understanding stakeholder synergies through system dynamics: integrating multi-sectoral stakeholder narratives into quantitative environmental models." *Frontiers in Sustainability* 2 (2021): 701180.
- Guittard, A., Kastanidi, E., Akinsete, E., Berg, H., Carter, C., Maneas, G., ... & Koundouri, P. (2024). Using multi-actor labs as a tool to drive sustainability transitions in coastal-rural territories: Application in three European regions. *GAIA-Ecological Perspectives for Science and Society*, 33(1), 57-63.

GAIA Masters Student Paper Award

- <https://www.oekom.de/zeitschriften/wissenschaftliche-zeitschriften/gaia/c-131>

GAIA Masters Student Paper Award

The international journal *GAIA – Ecological Perspectives for Science and Society* invites Masters students to participate in the GAIA Masters Student Paper Award. Masters students are encouraged to submit their results from research-based courses or Masters theses in the field of transdisciplinary environmental and sustainability science. Each year, a jury will select one paper as the winner of the GAIA Masters Student Paper Award.

The award is meant to honor research

- which holds relevance for important societal transformations
and/or
- which has discovered new paths of inter- and transdisciplinary environmental or sustainability research.

The winner will be granted

- a price money of 1'500,- EUR, endowed by the Selbach Environmental Foundation and Dialogik gGmbH
- a free one-year subscription to GAIA, including free online access.